

Висновки. Отже, участь адвоката у виконавчому процесі гарантує ефективну реалізацію процесуальних прав відповідним учасником провадження. Саме адвокат, який пройшов спеціальну підготовку, обізнаний із практикою виконання аналогічних рішень і володіє ширшим колом професійних прав і гарантій може забезпечити надання якісної правової допомоги і найбільш повно гарантувати право кожного на професійну правову допомогу. Слід нормативно відокремити представництво адвоката у суді від представництва на стадії виконання рішення, внівши відповідні зміни у Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рішення Конституційного суду України від 26.06.2013 № 5-рп/2013 // Вісник Конституційного суду України, – 2013 р., № 4, стор. 17
2. Закон України «Про виконавче провадження» № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України від 22.07.2016 р., № 30, стор. 5, стаття 542
3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141
4. Щербак, С. В. Представництво у виконавчому процесі [Текст] / С. В. Щербак // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2013. – N 1(8). – С. 44-49
5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 05.07.2013 р., № 27, стор. 1438, стаття 282.
6. Кухнюк Д. В. Осуществление адвокатом представительства в исполнительном процессе Украины / Д. В. Кухнюк. // *Legea si viata.* – 2016. – С. 80–83.
7. Штефан М. Й. Цивільний процес: підруч. для юрид. спеціальностей вищих закладів освіти / М. Й. Штефан. – К.: Ін Юре, 2005. – 608 с.

Фостикова Валерия Валериевна
УЧАСТИЕ АДВОКАТА В ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

В статье рассматриваются некоторые особенности участия адвоката в процессе исполнения судебного решения как представителя стороны. Автор обращает внимание на содержание такого представительства, а также на преимущества привлечения адвоката. Обоснована необходимость закрепления представительства адвокатом интересов стороны в исполнительном производстве в качестве отдельного вида адвокатской деятельности.

Ключевые слова: исполнительный процесс, адвокатская деятельность, представительство, право на юридическую помощь, стороны исполнительного производства.

Fostikova Valeriia
PARTICIPATION OF A LAWYER IN THE ENFORCEMENT PROCEEDING

The article deals with the features of a lawyer's (attorney's) activity in the process of enforcement of a judicial decision. The author draws attention to the content of such representation, as well as to the advantages of a lawyer's participation. The necessity to establish a separate type of legal activity – representation of the interests of the parties in the process of enforcement of a judicial decision – in law is reasoned.

Keywords: enforcement of judicial decision, legal activity, representation, the right to legal aid, parties of the enforcement proceeding.

Шевчук Катерина Петрівна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.9

ПРИНЦИП СПІВМІРНОСТІ
У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття призначена розгляду питання принципу співмірності, його трансформації від забезпечення позову в провадженні в суді до забезпечувальних заходів на стадії примусового виконання. Здійснений аналіз норм законодавства, що стосується принципу співмірності та визначене його практичне значення.

Ключові слова: принцип, виконавчий процес, співмірність, провадження, позов, заходи, боржник.

Постановка проблеми. Завданням виконавчого провадження є примусове виконання рішень судів, в процесі якого застосовується багато різних виконавчих дій. Процедура виконання є складною і містить велику кіль-

кість недоліків, тому під час своєї службової діяльності виконавці повинні діяти законно, аби негативні наслідки для сторін виконавчого провадження були мінімальними. Основою, «керівними положеннями» для законної діяль-

ності учасників виконавчого провадження є принципи, тому чітко їх визначення у Законі «Про виконавче провадження» дозволить ефективніше досягнути поставленого завдання.

Стан дослідження. На відміну недостатнього нормативного регулювання принципів виконавчого процесу в науковій доктрині такі принципи розкриваються та аналізуються багатьма авторами. До науковців, що займаються проблематикою виконавчого процесу в Україні належать: С.Я. Фурса, С.В. Щербак, М.І. Штефан, Ю.В. Білоусов, Р.О. Ляшенко, К.А. Гузе, К.В. Бернатович, Д.Г. Глушкова, Л.Г. Талан, В.В. Комаров, Д.М. Сібільов та інші.

Метою статті є доктринальне і нормативне дослідження принципу співмірності, визначення його сутності та практичного значення.

Виклад основного матеріалу. Ю.В. Білоусов під принципами виконавчого провадження розуміє закріплені у правових нормах основні засади, керівні положення, які визначають організацію органів державної виконавчої служби, зміст і спрямованість її діяльності, правовий статус учасників виконавчого провадження[1].

С.Я. Фурса та С.В. Щербак виокремлюють принципи організації та діяльності Державної виконавчої служби України. Відповідно принцип співмірності відноситься до принципів діяльності, оскільки застосовується безпосередньо у процесі виконавчого провадження[2].

2.06.2016 року був прийнятий новий Закон «Про виконавче провадження»[3], в якому, на відміну від Закону «Про виконавче провадження» від 21.04.1999[4] року, міститься законодавче закріплення принципів виконавчого провадження.

Стаття 2 зазначеного Закону[3] має назву «Засади виконавчого провадження» містить перелік основоположних засад. Однак не містить їх визначення. Принцип «співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями» закріплений в п.8 зазначеної статті. Співмірність забезпечує баланс прав та інтересів сторін. Відповідно до цього принципу примусові заходи не повинні не виправдано посягати на права боржника та третіх осіб, а також неприпустимо застосування неспівмірних та недобросовісних заходів[5]. Наприклад, накладення арешту не на все майно боржника, а в межах суми, яка підлягає стягненню за виконавчим документом.

Відсутність нормативного визначення принципу співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями призведе до значних проблем на практиці. По-перше, не відомо на яке коло суб'єктів він поширюється: чи тільки державний виконавець повинен його враховувати при здійсненні заходів примусового виконання, чи його повинні дотримуватись всі учасники виконавчого провадження? По-друге, якщо принципи не можуть стосуватись тільки певних осіб, тоді яким чином інші учасники виконавчого провадження можуть реалізувати даний принцип.

Отже, в Законі «Про виконавче провадження» доцільно закріпити окрему норму, яка буде присвячена принципу співмірності і в якій буде детально визначено сутність даного принципу й процес його реалізації.

Принцип співмірності взаємопов'язаний із заходами забезпечення позову. Відповідно до статті 151 ЦПК України суд за заявою осіб, які беруть участь у справі, може вжити заходи забезпечення позову. Забезпечення позову допускається на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття заходів забезпечення може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду, а ч. 3 статті 152 встановлює, що види забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами[6].

Зокрема Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову» №9 від 22.12.2006 року визначає, що розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд (суддя) має з урахуванням доказів, наданих позивачем на підтвердження своїх вимог, пересвідчитися, зокрема, в тому, що між сторонами дійсно виник спір та існує реальна загроза невиконання чи утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову; з'ясувати обсяг позовних вимог, дані про особу відповідача, а також відповідність виду забезпечення позову, який просить застосувати особа, котра звернулася з такою заявою, позовним вимогам.

При встановленні зазначеної відповідності слід враховувати, що вжиті заходи не повинні перешкоджати господарській діяльності юридичної особи або фізичної особи, яка здійснює таку діяльність і зареєстрована відповідно до закону як підприємець[7].

Отже, заходи забезпечення позову, які застосовуються судом в подальшому трансформуються у забезпечувальні заходи примусового виконання. Слід відзначити, не допускається забезпечення позову шляхом накладення арешту на заробітну плату, пенсію та стипендію, допомогу по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, яка виплачується у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на допомогу, яка виплачується касами взаємодопомоги, благодійними організаціями, а також на вихідну допомогу, допомогу по безробіттю. Ця вимога не поширюється на позови про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, про відшкодування збитків, завданих злочином[6].

Ухвала про забезпечення позову виконується негайно й, оскільки, вона може подаватись до пред'явлення позову, то справа може ще довго розглядатись в судовому провадженні, а арешт накладений виконавцем буде діяти, що позбавляє право власника

розпорядження таким майном. Тому важливо, щоб захід забезпечення позову був співмірним із позовними вимогами.

При накладенні арешту державний виконавець повинен врахувати Перелік майна, на яке не може бути звернено стягнення. Відповідно стягнення за виконавчими документами не може бути звернено на таке майно, що належить боржникові – фізичній особі на праві власності або є його часткою у спільній власності, необхідне для боржника, членів його сім'ї та осіб, які перебувають на його утриманні (крім майна та речей, що належать до предметів мистецтва, колекціонування та антикваріату, дорогоцінних металів та дорогоцінного, напівдорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення в сировині, необробленому та обробленому вигляді (виробах):

1. Предмети щоденного побутового особистого вжитку для задоволення щоденних фізіологічних та гігієнічних потреб (посуд, постільна білизна, засоби гігієни), речі індивідуального користування (одяг, взуття, всі дитячі речі).

2. Лікарські засоби, окуляри та інші вироби медичного призначення, необхідні боржникові, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, за медичними показаннями.

3. Меблі – по одному ліжку та стільцю на кожну особу, один стіл, одна шафа на сім'ю.

4. Один холодильник на сім'ю.

5. Один телевізор, персональний комп'ютер на сім'ю, один мобільний телефон – на кожну особу.

6. Запас питної води, продукти харчування, необхідні для особистого споживання боржникові, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, – з розрахунку на три місяці або гроші, необхідні для придбання запасів питної води та продуктів харчування для боржника, членів його сім'ї та осіб, які перебувають на його утриманні, – з розрахунку трикратного розміру мінімальної заробітної плати, що діє на день звернення стягнення, на кожну особу.

7. Майно, необхідне для відправлення релігійних культів та ритуальних обрядів боржником, членами його сім'ї та особами, які перебувають на його утриманні, професійних занять боржника, членів його сім'ї, які перебувають на його утриманні, якщо воно є єдиним джерелом доходу таких осіб, зняття особистої кустарної і ремісничої праці, книги.

8. Паливо, необхідне боржникові, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, для приготування щоденної їжі та опалення (протягом опалювального сезону) житлового приміщення.

9. Використовувані для цілей, не пов'язаних із провадженням підприємницької діяльності, племінна, молочна і робоча худоба (по одній одиниці), кролики (дві пари), птиця (п'ять штук), корми, необхідні для їхнього утримання до вигону на пасовища.

10. Насіння, необхідне для чергового посіву, та незібраний урожай – в осіб, які

займаються індивідуальним сільським господарством (крім земельних ділянок, на які накладено стягнення).

11. Сільськогосподарський інвентар – в осіб, які займаються індивідуальним сільським господарством.

12. Технічні та інші засоби реабілітації, що забезпечують компенсацію або усунення стійких обмежень життєдіяльності людей з інвалідністю та інших категорій осіб, автомобіль, яким відповідно до закону за медичними показаннями забезпечена людина з інвалідністю безоплатно або на пільгових умовах.

13. Призи, державні нагороди, почесні та пам'ятні знаки, якими нагороджений боржник.

Отже, за рахунок такого майна не може бути здійснено виконання рішення, а отже державний виконавець не може й накласти на нього арешт при виконанні ухвали про забезпечення позову.

Принцип співмірності можна простежити в ч. 6 статті 48 Закону України «Про виконавче провадження», в якій йдеться, що стягнення на майно боржника звертається в розмірі та обсязі, необхідних для виконання за виконавчим документом, з урахуванням стягнення виконавчого збору, витрат виконавчого провадження, штрафів, накладених на боржника під час виконавчого провадження, основної винагороди приватного виконавця. У разі, якщо боржник володіє майном з іншими особами, стягнення звертається на його частку, що визначається судом за поданням виконавця. Тобто, якщо державний під час виконання судового рішення звертає стягнення на майно, вартість якого перевищує розмір заборгованості, що підлягає стягненню, його дії є неправомірними й можуть бути оскаржені.

Також слід відзначити, що хоч і в старому Законі «Про виконавче провадження» не було закріплено принцип співмірності, проте раніше він також застосовувався у судовій практиці. Наприклад, ухвала Київського районного суду у справі №520/5711/13-ц, якою було ухвалено скасувати постанову державного виконавця про накладення арешту на нерухоме майно боржника, оскільки його борг становив 24 650 грн і вже був ним сплачений[8].

Доволі часто виникають труднощі з врахуванням співмірності вартості нерухомості, забезпеченої іпотекою, із сумою порушеного основного зобов'язання та розміром вимог іпотекотримача. Непоодинокими є, коли розмір заборгованості по кредиту становив 20-50 тис. гривень і при цьому зверталось стягнення на квартиру, вартість якої досягала мільйона. Тому під час вирішення спору про звернення стягнення на предмет іпотеки суд має дати оцінку співмірності суми заборгованості за кредитом та вартості іпотечного майна. Виходячи з цього, можна дійти висновку, що часто здійснення принципу співмірності у виконавчому процесі залежить від рішення суду, адже, якщо в рішенні суду зазначено стягнути майно, яке значно перевищує заявлені позовні вимоги, то виконавець не вправі змінити таке майно.

Висновки. Отже, здійснивши аналіз нормативних актів, сутність принципу співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями у виконавчому процесі зводиться до наступного:

1) При визначенні заходів виконання рішення, державний виконавець зобов'язаний враховувати обсяг вимог за виконавчим документом;

2) При здійсненні такого заходу як накладення арешту, державний виконавець повинен враховувати винятки, тобто майно, на яке не може бути звернено стягнення.

3) Оскільки забезпечувальні заходи в судовому провадженні трансформуються в забезпечувальні міри в судовому провадженні, то принцип співмірності повинен враховуватися судом ще, коли справа розглядається і не прийнято рішення.

Принцип співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями має істотне значення для виконавчого провадження, оскільки завадить випадкам зловживання виконавцем своїми службовими правами та іншим зацікавленим особам використовувати виконавче провадження як засіб для отримання за зниженими цінами нерухоме майно. Тому вважаємо за потрібне закріпити в Законі України «Про виконавче провадження» окрему статтю, яка буде присвячена даному принципу і буде визначати його сутність, а також яким чином він може бути реалізований учасниками виконавчого процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження: навч. посіб. / Ю. В. Білоусов. – К.: Прецедент, 2005. – 192 с.
2. Виконавче провадження в Україні. С.Я. Фурса, С.В. Щербак, Навчальний посібник. Київ – Атіка, 2002.
3. Закон України «Про виконавче провадження» від 2.06.2016 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
4. Закон України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/606-14>
5. Малюшин К.А. Принципы гражданского исполнительного права: проблемы понятия и системы [Текст] / К.А. Малюшин. – М.: Инфотропик Медиа, 2011. – 256 с.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.2006 року №9. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06>
8. Ухвала Київського районного суду м. Одеси від 24.05.2013 року у справі №520/5711/13-ц. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cases.legal/uk/act-uk-1-31393641.html>

Шевчук Катерина Петровна

ПРИНЦИП СОРАЗМЕРНОСТИ В ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Статья предназначена рассмотрению вопроса принципа соразмерности, его трансформации от обеспечения иска в производстве в суде в обеспечительные меры на стадии принудительного исполнения. Проведенный анализ норм законодательства, касающегося принципа соразмерности и определено его практическое значение.

Ключевые слова: принцип, исполнительный процесс, соразмерность, производство, иск, меры, должник.

Kateryna Shevchuk

THE PRINCIPLE OF PROPORTION IN ENFORCEMENT PROCEEDINGS

This article is intended consider the principle of proportion, his transformation from securing a claim in the proceedings in the court for interim measures at the enforcement stage. The analysis of the legislation relating to the principle of proportion and determined its practical value.

Keywords: principle executive process, proportionality, proceeding, suit, sanction, debtor.